27. 2. 2023

ID: 116000

Dobré mravy

Pro posouzení, zda je konkrétní ujednání vylučující zákonné důvody pro odstoupení v rozporu s dobrými mravy, je vždy zapotřebí důkladně uvážit celkový kontext daného závazkového vztahu i důvody, které strany ke sjednání takové odchylky od zákona vedly. Je nezbytné přihlédnout i k ochrannému účelu zákonné úpravy odstoupení od smlouvy. Za nemravné by tak kupříkladu bylo možno považovat ujednání, které by bez relevantního důvodu zbavovalo věřitele možnosti ochrany jeho práv a neumožňovalo by vyvázání ze smlouvy za žádných okolností. Nelze též opomenout, že zániku závazku jednostranným právním jednáním (tj. hlavního účelu odstoupení od smlouvy) lze docílit i jinými právními nástroji. Vyloučení zákonné úpravy odstoupení od smlouvy se tak zpravidla nebude příčit dobrým mravům tehdy, disponuje-li oprávněná strana (ať už podle smlouvy, nebo podle jiných zákonných ustanovení) jinými nástroji, kterými může sledovaného účelu dosáhnout. Tuto roli může v závazkových vztazích plnit například výpověď, sjednané odstupné, či jiné smluvené nástroje. Pro posouzení mravnosti konkrétního smluvního ujednání pak hraje roli rovněž skutečnost, jakou dobu má smlouvou založený závazek trvat. Zatímco u dlouhotrvajících závazků (či závazků uzavřených na dobu neurčitou) je třeba zvláště zohledňovat zájem oprávněného na možnosti vyvázat se z takového závazku a nebýt nucen v něm i přes jeho porušování druhou stranou dlouhodobě setrvávat, u krátkodobých závazků může být tento zájem upozaděn. Vedle toho mohou mít význam i další okolnosti (např. povaha hlavních povinností ze závazku, či charakter a způsob plnění, z nichž lze usuzovat na důvody ospravedlňující vyšší, či naopak nižší potřebu stability daného závazku; ale i jiné okolnosti zde neuvedené).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 3 Cdo 2541/2021-303 ze dne 3.11.2022)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobkyně mobile2card a. s. v likvidaci, se sídlem v H.K., zastoupené Mgr. Z.M., advokátem se sídlem v H.K., proti žalované Československé obchodní bance, a. s., se sídlem v P., zastoupené JUDr. Bc. Z.K., Ph.D., advokátem se sídlem v P., o zaplacení 1 427 800 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 11 C 181/2018, o dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. 2. 2021, č. j. 11 Co 276/2020-240, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 23. 3. 2021, č. j. 11 Co 276/2020-251, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 2. 2021, č. j. 11 Co 276/2020-240, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 23. 3. 2021, č. j. 11 Co 276/2020-251, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 21. 1. 2020, č. j. 11 C 181/2018-200, se ruší a věc se vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 5 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se v řízení žalobou domáhala po žalované zaplacení částky 1 427 800 Kč s příslušenstvím jako nároku na vrácení plnění (částečné úhrady na cenu za úpravu platformy sloužící k vedení předplacených karet za účelem integrace služby Call to Pay, později nazvané mobile2card – dále jen „M2C“) poskytnutého žalované podle smlouvy o distribuci předplacených platebních karet ve znění pozdějších dodatků č. 1-3 (dále též jen „smlouva o distribuci“), od níž žalobkyně odstoupila.

Tvrdila, že žalovaná měla podle smlouvy o distribuci mimo jiné provést implementaci platebního systému založeného na bázi iniciace převodu finančních prostředků a plateb prostřednictvím mobilního telefonu a že tuto svou povinnost nesplnila. Žalobkyně proto od smlouvy o distribuci odstoupila, neboť bez této implementace pro ni neměla smlouva o distribuci ekonomický smysl.

2. Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 21. 1. 2020, č. j. 11 C 181/2018-200, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 1 427 800 Kč s tam specifikovaným úrokem z prodlení (výrok I), žalovanou zavázal k zaplacení soudního poplatku ve výši 71 390 Kč České republice na účet Obvodního soudu pro Prahu 5 (výrok II) a rozhodl o povinnosti žalované zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 190 599,20 Kč (výrok III).

3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalobkyně a žalovaná uzavřely dne 29. 9. 2014 smlouvu o distribuci ve znění dodatků č. 1-3 (ze dne 3. 3. 2015, 12. 8. 2015 a 25. 4. 2016), v níž se žalovaná mj. zavázala vydat předplacené karty v režimu tzv. elektronických peněz a zajistit provoz platformy, sloužící k vedení předplacených karet a jejich autorizaci. Smluvní strany si dohodly možnost výpovědi smlouvy a sjednaly, že § 1977 až 1979 a § 2002 až 2004 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), se pro účely této smlouvy neuplatní. Na základě rámcové smlouvy o poskytování telekomunikačních služeb žalobkyně spolupracovala se společností MATERNA Communications, a. s. (dále též jen „Materna“). Byla vyvíjena platební metoda M2C založená na existenci platební karty spojené s mobilním telefonem držitele této karty, při níž bylo možno platby provádět prozvoněním na konkrétní telefonní číslo, a tento systém bylo třeba propojit s bankou. Žalovaná vyúčtovala žalobkyni za příspěvky na úpravu platebních a transakčních systémů provozovaných žalovanou za únor a březen 2015 celkem částku 1 427 800 Kč, kterou žalobkyně uhradila, další faktury vystavené žalovanou žalobkyně rozporovala a žalovaná tento postup akceptovala. Dne 25. 1. 2016 zaslala „žalovaná žalobkyni“ (správně „žalobkyně žalované“ – poznámka Nejvyššího soudu) zadání platební metody M2C včetně dotazů Materny k platební metodě s požadavkem na implementaci této platební metody do transakčních a platebních systémů žalované, na provedení testů její funkčnosti a na předání předávacího protokolu provedených prací. V následné komunikaci stran se žalobkyně opakovaně dožadovala odsouhlasení finálního zadání a dokončení implementace platební metody M2C na platformu předplacených karet u žalované (zejména dne 15. 7. 2016), naopak žalovaná opakovaně namítala neúplnost zadání implementace ze dne 25. 1. 2016 a v červenci 2016 požadovala jeho doplnění o další parametry, současně však již předtím technickou implementaci platební metody M2C považovala za dokončenou s tím, že provede její akceptační testy. Dne 23. 8. 2016 žalobkyně od smlouvy o distribuci odstoupila z důvodu nezavedení implementace platebního systému ve lhůtě 6 měsíců od shrnutí zadání zaslaného dne 25. 1. 2016 a vytkla žalované i další pochybení.

4. Po právní stránce soud prvního stupně dovodil, že strany (podnikatelé) uzavřely nepojmenovanou smlouvu podle § 1746 odst. 2 o. z., v níž vyloučily aplikaci zákonných ustanovení o odstoupení od smlouvy a sjednaly odlišný způsob ukončení smluvního vztahu. Uzavřel, že žalobkyně byla i přes ujednání v čl. 19 smlouvy o distribuci oprávněna od smlouvy odstoupit podle § 1977 a násl. o. z. ve spojení s § 2001 o. z. pro porušení smlouvy podstatným způsobem. Ztotožnil se s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 32 Odo 1043/2004, podle kterého ujednání vylučující možnost jedné ze stran odstoupit od smlouvy v případě porušení povinnosti podstatným způsobem je v rozporu s dobrými mravy, a je proto neplatné. Dále dovodil, že byly splněny zákonné podmínky pro odstoupení od smlouvy (prodlení s plněním závazků podstatným způsobem), neboť ze strany žalované nedošlo ke splnění závazku provést řádně implementaci platební metody v souladu se smlouvou. Vycházel ze zjištění, že implementace platební metody M2C žalovanou byla jednou ze zásadních otázek a podmínek smluvního vztahu, bez níž by smlouva mezi stranami neměla výrazný ekonomický smysl, tj. pokud by docházelo toliko k distribuci předplacených platebních karet. Žalobkyně opakovaně zasílala žalované podklady k implementaci, naposledy dne 25. 1. 2016, tyto byly doplněny

v dubnu 2016 rovněž požadovanými informacemi ze strany společnosti Materna. Nepodepsání finálního zadání implementace podle něj nebylo možné přičítat k tíži žalobkyně, jeho zavinění shledal na straně žalované. Žalobkyně odstoupila bez zbytečného odkladu, prodlevu téměř dva měsíce (od 15. 7. 2016 do 23. 8. 2016) nevnímal soud prvního stupně jako neproporcionální závažnosti a složitosti věci. Uzavřel, že odstoupením se smlouva o distribuci stala od počátku neplatnou a žalobkyni vzniklo právo na navrácení plnění poskytnuté žalované na základě této smlouvy.

5. Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím (opravným usnesením byla opravena pouze písařská chyba v datu vyhlášení rozsudku) potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I) a uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni na náhradu nákladů odvolacího řízení částku 51 981,60 Kč (výrok II).

6. Odvolací soud zopakoval dokazování výslechem svědka R. K. (zaměstnance žalované, který měl na starosti koordinaci a kompletní zajištění zadání) a doplnil dokazování o listinné důkazy, které soud prvního stupně neprovedl. Vyšel ze skutkového stavu, podle nějž v čl. 6.6 smlouvy o distribuci žalobkyně a žalovaná sjednaly, že žalovaná provede do 6 měsíců od vzájemného odsouhlasení finálního zadání implementace Call to Pay (M2C) úpravy platformy sloužící k vedení předplacených karet, jejich autorizaci a akceptaci tak, aby bylo technicky a funkčně možné využít předplacené karty pro platby v režimu Call to Pay (M2C), a to na základě technických specifikací dodaných ze strany žalobkyně. V článku 24.6 smlouvy o distribuci strany výslovně vyloučily aplikaci ustanovení § 1977 až § 1979 a § 2002 až § 2004 o. z. pro účely této smlouvy. V čl. 19 si strany sjednaly zánik smlouvy, s tím, že žalobkyně může smlouvu vypovědět písemnou výpovědí pouze v případě, že dojde ze strany žalované k případům porušení v materiálním rozsahu a žalovaná v objektivně přiměřené lhůtě neprovede adekvátní nápravu, výpovědní doba činila 6 měsíců a výpověď bylo možné učinit jen ve lhůtě 3 měsíců od uplynutí stanovené přiměřené lhůty k provedení adekvátní nápravy.

7. Odvolací soud vzal dále za prokázaný podrobný průběh komunikace stran v roce 2016 týkající se implementace platební metody M2C. Žalobkyně zaslala dne 25. 1. 2016 žalované zadání implementace (na základě obchodních smluv s mobilními operátory a partnerských smluv s dalšími partnery a žalovanou objednala propojení MMP platformy nadnárodního operátora Materny tak, aby držitelé předplacených karet u žalované mohli provádět platby mobilním telefonem spárovaným ke konkrétní předplacené kartě držitele). K jeho odsouhlasení a k dokončení implementačních prací žalobkyně vyzvala žalovanou dne 27. 4. 2016, poté dne 15. 7. 2016 se stanovením lhůty do 2. 8. 2016, resp. do 17. 8. 2016 s upozorněním na možnost odstoupení od smlouvy či výpovědi. V dubnu 2016 probíhala komunikace mezi žalobkyní, žalovanou a společností Materna, v níž byl odsouhlasen předběžný rozsah poskytovaných údajů se společností Materna. Žalovaná zadání ze dne 25. 1. 2016 nepovažovala za finální a vyzvala žalobkyni k zaplacení neuhrazených faktur (mail ze dne 26. 1. 2016). Tuto argumentaci zopakovala i ve sdělení ze dne 29. 4. 2016 a 9. 5. 2016, kdy navíc uvedla, že má technickou implementaci platební metody za dokončenou s tím, že provede její akceptační testy, a dne 27. 7. 2016 vyzvala k doplnění zadání o další parametry (popis registrace obchodníků, zúčtovacího schématu s jednotlivými obchodníky a fungování platební metody v případě jejího využití třetími stranami) s tím, že zadání ze dne 25. 1. 2016 nesplňuje parametry nutné pro jeho schválení (úplnost a technickou proveditelnost). Tuto výzvu žalobkyně dne 15. 8. 2016 označila za účelovou, dodala, že podle bodu I zadání tyto požadavky nejsou předmětem implementace, neboť mají probíhat s využitím platformy provozované společností Materna, a vyzvala žalovanou k písemnému odsouhlasení zadání implementace v dodatečné lhůtě tří dnů od doručení. Dne 23. 8. 2016 žalovaná (správně zřejmě „žalobkyně“ – poznámka Nejvyššího soudu) odstoupila od smlouvy podle § 1977 a § 2002 o. z. (doručeno žalované téhož dne), s tím, že zadání implementace platební metody M2C bylo definováno již v únoru 2015 a shrnuto dne 25. 1. 2016, přesto žalovaná ani ve lhůtě šesti měsíců ode dne předložení definitivního shrnutí zadání implementaci neprovedla a účelově se brání odsouhlasení finálního znění zadání implementace. Namítala i další porušení povinností žalovanou. Dne 7. 9. 2016

zaslala žalovaná žalobkyni doplněné zadání tak, že pro obchodníka nebude akceptace M2C jako jedné z platebních možností služeb Materna znamenat žádnou interakci s bankou, obchodníkem pro banku bude společnost Materna, které také budou prostředky za prodej zboží či služeb obchodníků akceptujících M2C připisovány (doplnila body 1.5, 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3, 3.2). Dne 12. 9. 2016 žalobkyně sdělila, že žalovanou navržené změny zadání implementace platební metody by zcela zásadně změnily její zadání, s čímž by nemohla souhlasit. Dne 16. 9. 2016 žalovaná sdělila žalobkyni, že odstoupení od smlouvy nepovažuje za platné a účinné, neboť všechny verze zadání implementace od žalobkyně byly neúplné (např. až na schůzce dne 9. 8. 2016 žalobkyně upřesnila, že v roli obchodníka bude pro žalobkyni vystupovat Materna, a nikoli jednotlivé společnosti využívající platební metodu). Dopisem ze dne 30. 9. 2016 žalovaná vypověděla smlouvu o distribuci v souladu s čl. 19.2 písm. c) smlouvy, s tím, že podle čl. 19.3 smlouva zanikne uplynutím dvou měsíců od doručení výpovědi.

8. Po právní stránce odvolací soud přisvědčil závěru soudu prvního stupně, že strany uzavřely nepojmenovanou smlouvu podle § 1746 odst. 2 o. z., v jejímž rámci sjednaly vyloučení § 1977 o. z. Odvolací soud nejprve dovodil, že ujednáním stran obecně lze vyloučit možnost odstoupení od smlouvy podle § 1977 o. z., neboť citované ustanovení je dispozitivní. Za sporné považoval sjednání úplného vyloučení možnosti odstoupit od smlouvy v zákonem předpokládaných případech. Poukázal na dosavadní rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, která takovou možnost zapovídala (rozsudek sp. zn. 32 Odo 1043/2004). S odkazem na komentářovou literaturu přitom uvedl, že vyloučení některých případů odstoupení jako paušálně nepřípustné posoudit spíše nelze. V tomto konkrétním případě však odvolací soud dospěl k závěru, že by ujednání v čl. 24.6 smlouvy o distribuci znamenalo s ohledem na jedinou možnost skončení smluvního vztahu ze strany žalobkyně výpovědí sjednanou v čl. 19.4 smlouvy výraznou nerovnováhu, kdy by žalobkyně neměla téměř vůbec účinnou možnost reagovat rychle na porušování smlouvy a byla by nucena po dlouhou dobu v závazku setrvat, což by nebylo v souladu s požadavky spravedlivého a vyváženého uspořádání. Proto uzavřel, že soud I. stupně správně dovodil, že i přes ujednání v čl. 19 smlouvy o distribuci nelze vyloučit v tomto konkrétním případě ustanovení § 1977 o. z.

9. Odvolací soud dále shledal naplnění podmínek pro odstoupení od smlouvy žalobkyní, když technicky byla implementace připravena již v únoru 2016, nejpozději v dubnu 2016 byly v zadání odstraněny nedostatky doposud vytčené žalovanou. Žalovaná dne 9. 5. 2016 zopakovala, že se nejedná o finální zadání, avšak zároveň sdělila, že technickou implementaci považuje za dokončenou a provede její akceptační testy. Žalované podle odvolacího soudu nic nebránilo, aby vyzvala žalobkyni ke konkrétnímu doplnění parametrů dříve než dne 27. 7. 2016 a zaslala jí upravenou verzi zadání dříve než dne 7. 9. 2016. Žalovaná tak mohla učinit již v průběhu dubna až června 2016 a nedeklarovat svoji připravenost. Finální zadání tedy sice nebylo ve smyslu čl. 6.6 smlouvy o distribuci odsouhlaseno, avšak stalo se tak zaviněním žalované. Vyzvala-li žalobkyně dne 15. 7. 2016 k písemnému odsouhlasení zadání ve lhůtě do 2. 8. 2016 a žalovaná na tuto výzvu teprve poté reagovala doplněním zadání o parametry, byla v prodlení. Odvolací soud proto uzavřel, že žalobkyně řádně odstoupila od smlouvy dne 23. 8. 2016 pro porušení smlouvy podstatným způsobem, neboť ze strany žalované nedošlo ke splnění závazku provést řádně implementaci platební metody v souladu se smlouvou, což byl zásadní smysl celé spolupráce stran. Jako nedůvodnou posoudil námitku žalované, že od smlouvy nebylo odstoupeno bez zbytečného odkladu. S odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu poznamenal, že ve složitých případech, jako tomu bylo i ve zde souzené věci, nemůže jít o rozhodnutí okamžité, neboť pravidelný běh věcí vyžaduje zpracování analýz, propočtů, vyhodnocení a konzultací. Odstoupila-li žalobkyně od smlouvy dne 23. 8. 2016, nešlo o zbytečné odkládání tohoto právního jednání. Za neopodstatněnou považoval i námitku žalované, že měl soud prvního stupně sám posoudit, zda bylo zadání žalobkyně perfektní, technicky proveditelné, k čemuž měl i bez návrhu ustanovit znalce. Zdůraznil, že řízení bylo koncentrované a bylo věcí účastníků, jakým způsobem povedou svoji obranu a jaké důkazy nabídnou k prokázání svých tvrzení. Žalované

přisvědčil, že žalobkyně nebyla ve sporu slabší stranou, když strany výslovně vymezily svá postavení v čl. 24.7 smlouvy. Uzavřel, že odstoupením žalobkyně od smlouvy byl závazek zrušen podle § 2004 o. z. od počátku a žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni částku 1 427 800 Kč spolu s úrokem z prodlení.

II. Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti rozsudku odvolacího soudu (výslovně proti oběma jeho výrokům) podala žalovaná včasné dovolání, jehož přípustnost spatřovala v tom, že napadené rozhodnutí závisí na posouzení několika otázek hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe dovolacího soudu a které v rozhodování dovolacího soudu „dosud nebyly jednotně vyřešeny“, nebo mají být dovolacím soudem posouzeny jinak. Podle žalované spočívá napadené rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci. Navrhuje jeho zrušení (případně i rozhodnutí soudu prvního stupně) a vrácení věci odvolacímu soudu (potažmo soudu prvního stupně) k dalšímu řízení.

11. Žalovaná předně namítá nesprávné právní posouzení „kvalifikace článku 6.6 smlouvy o distribuci, určitosti závazku stran v tomto smluvním ustanovení obsaženém a prodlení žalované“ (první otázka), neboť se odvolací soud v rozporu s § 1746 odst. 1 o. z. a s judikaturou týkající se smíšených smluv (rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 2033/2002, a ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 17/2012, které jsou veřejnosti dostupné – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – na www.nsoud.cz) opomněl zabývat skutečnou kvalifikací příslušného článku smlouvy o distribuci. Tento článek měl podle ní posoudit jako smlouvu o dílo (případně jako smlouvu o smlouvě budoucí o dílo) a měl aplikovat příslušná ustanovení občanského zákoníku (§ 2586 a násl. o. z., případně § 1785 a násl. o. z.). Má za to, že pokud ve smlouvě o distribuci chybělo určité (objektivně zjistitelné) vymezení díla, nemohla být v prodlení (stran požadavku na určitost díla odkazuje na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2006/2009, a ze dne 24. 6. 2013, sp. zn. 23 Cdo 4262/2011).

12. Odvolací soud podle žalované nesprávně posoudil jako neplatné ujednání čl. 24.6 smlouvy o distribuci, kterým byla vyloučena aplikace § 1977 o. z. Odkaz odvolacího soudu na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 32 Odo 1043/2004, považuje za nepřípadný, neboť se týkal předchozí právní úpravy a odlišné skutkové situace. Tvrdí, že režim, který si strany sjednaly v čl. 24.6 a v čl. 19 smlouvy o distribuci, nezasahoval do práv třetích osob, nebyl v rozporu s dobrými mravy, veřejným pořádkem, nebyl zneužitím práva silnější strany vůči slabší straně a neporušoval ani žádný jiný relevantní zájem. Nebyla vyloučena možnost stran smluvní vztah ukončit v případě porušování smluvních povinností, byla pouze modifikována ujednáním čl. 19 smlouvy o distribuci. Otázka „možnosti vyloučení aplikovatelnosti § 1977 o. z.“ (otázka druhá) podle ní v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena.

13. Žalovaná vyjadřuje přesvědčení, že se nelze s odkazem na dobré mravy (jak jsou definovány judikaturou Nejvyššího soudu) dovolávat neplatnosti právního jednání jen proto, že se smlouva jeví pro jednu stranu jako nevýhodná. Závěr odvolacího soudu o nemožnosti vyloučit v tomto konkrétním případě § 1977 o. z. shledává rozporným s judikaturními požadavky, podle nichž je třeba korektiv dobrých mravů vykládat restriktivně (nikoliv extenzivně) a s ohledem na zásadu autonomie vůle a podle kterých odpovídající úsudek soudu o rozporu s dobrými mravy musí být podložen konkrétními skutkovými zjištěními (otázka třetí). K tomu cituje nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2018, sp. zn. II. ÚS 658/18 (který je veřejnosti dostupný – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Ústavního soudu – na http://nalus.usoud.cz), a rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 33 Cdo 613/2018, a ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1030/2011. Odvolací soud se podle ní nezabýval posouzením konkrétních okolností a důvody, které strany k odchylnému smluvnímu ujednání vedly, a neuvedl, z

jakého důvodu čl. 24.6 ve spojení s čl. 19.4 smlouvy o distribuci zakládá „výraznou nerovnováhu“. V tom spatřuje též nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí.

14. Žalovaná dále namítá rozpor závěru odvolacího soudu o naplnění důvodů pro odstoupení od smlouvy o distribuci podle § 1977 a 2002 o. z. s judikaturou Nejvyššího soudu týkající se obdobných ustanovení „bývalého obchodního zákoníku“ (rozsudkem ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 23 Cdo 926/2012) s tím, že „zde dosud není ustálená judikatura Nejvyššího soudu týkající se těchto ustanovení“. K tomu formuluje otázku, „zda určité porušení smlouvy bylo podstatné“ (otázka čtvrtá), a tvrdí, že soudy vzaly bez bližšího vysvětlení (a bez provedení dokazování) za prokázané, že implementace platební metody Call to Pay podle čl. 6.6 smlouvy o distribuci byla „jedním z hlavních důvodů uzavření smlouvy“, na což podle ní z čl. 6.6 a 6.11 smlouvy o distribuci usuzovat nelze. V tomto směru má napadený rozsudek za nepřezkoumatelný.

15. Za nepřezkoumatelný (též nepodložený a nedůvodný) považuje žalovaná i závěr odvolacího soudu, že došlo jejím „zaviněním“ k tomu, že nebylo schváleno finální zadání implementace a že implementace nebyla v srpnu 2016 dokončena. Vyjadřuje přesvědčení, že žádnou svou smluvní povinnost neporušila, tím méně podstatným způsobem, když ve smlouvě o distribuci nebyla sjednána lhůta pro vytvoření finálního zadání ani záruka toho, že se to do určité doby podaří. Prezentuje názor, že v řízení měla žalobkyně (nikoliv ona) důkazní břemeno o tom, že čl. 6.6 smlouvy o distribuci v sobě obsahoval implicitní povinnost schválit finální zadání implementace, že zde takové finální zadání bylo a že žalovaná porušila svou povinnost toto finální zadání schválit a následně ve lhůtě 6 měsíců implementovat. Tvrdí, že bez jednoznačné odpovědi na otázku, zda žalobkyně předložila žalované ke schválení finální zadání implementace platební metody, které bylo úplné, dostatečně konkrétní a technicky proveditelné, příp. na otázku, ke kterému dni takové zadání existovalo, nebylo možné učinit závěr o tom, že žalovaná porušila jakoukoli svou povinnost, ani závěr o tom, od kterého dne měla být v prodlení a od kdy tedy žalobkyni plynula lhůta „bez zbytečného odkladu“ pro odstoupení od smlouvy. V tom, že si k těmto odborným otázkám soudy nevyžádaly znalecké posouzení a hodnotily je samy, příp. vycházely pouze ze svědeckých (resp. účastnických) výpovědí, spatřuje procesní vadu řízení, která mohla mít vliv na správnost rozhodnutí. Závěr o „zavinění“ a o splnění podmínek pro odstoupení od smlouvy podle § 1977 a 2002 o. z. tak podle ní odvolací soud učinil v rozporu s § 127 občanského soudního řádu a s ustálenou judikaturou. K otázce „potřeby znaleckého, resp. odborného posouzení pro zhodnocení prodlení stran při zpracování finálního zadání implementace“ (otázka pátá) konkrétně odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 1998, sp. zn. 3 Cdon 385/96, uveřejněný pod číslem 49/2000 Sb. rozh. obč., rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 347/2000, a ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 21 Cdo 13/2014, „rozsudek Nejvyššího soudu R 1/81“ (jde zřejmě o zprávu Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 23. 1. 1981, sp. zn. Cpj 161/79, uveřejněnou pod č. 1/1981 Sb. rozh. obč. – poznámka Nejvyššího soudu), a na nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2121/07.

16. Napadený rozsudek je podle žalované i vnitřně rozporný, neboť odvolací soud vyšel ze zjištění, že žalobkyně ji vyzvala k odsouhlasení finálního zadání ve smyslu čl. 6.6 smlouvy o distribuci dne 15. 7. 2016, avšak za platné považoval odstoupení od smlouvy ze dne 23. 8. 2016, byť se do prodlení žalovaná mohla dostat až marným uplynutím lhůty 6 měsíců od schválení finálního zadání. I kdyby snad měl odvolací soud za to, že zadání bylo v zásadě finální již v dubnu 2016, lhůta pro jeho implementaci by uplynula až v říjnu 2016 a žalovaná tedy v době odstoupení od smlouvy nemohla být v prodlení.

17. Žalovaná shledává pochybení odvolacího soudu a rozpor s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu (rozsudkem ze dne 13. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 143/2012) též při posouzení otázky vzájemnosti plnění (otázka šestá). Domnívá se, že s ohledem na provázanost smluvních povinností obou stran uvedených v čl. 6.6 a 6.11 smlouvy o distribuci žalobkyně nebyla oprávněna požadovat příslušné plnění a že ve smyslu § 1911 o. z. (které odvolací soud opomenul) žalovaná nemohla být v

prodlení, pokud byla žalobkyně v prodlení s plněním své platební povinnosti hradit příspěvky na úpravy platebních a transakčních systémů provozovaných žalovanou. K tomu uvádí, že v dodatku č. 2 smlouvy o distribuci se strany dohodly, že další příspěvky budou splatné od srpna 2015 po dobu následujících 46 měsíců a že tyto příspěvky žalobkyně neuhradila.

18. Odvolacímu soudu žalovaná vytýká také nesprávné právní posouzení nároku žalobkyně na vrácení bezdůvodného obohacení, neboť neaplikoval § 2999 o. z. a nepřihlédl při vypořádání stran po ukončení smlouvy k tomu, že žalovaná do vývoje a implementace předmětné platební metody v průběhu spolupráce se žalobkyní podle smlouvy o distribuci investovala přes 30 000 000 Kč, že tak již spotřebovala žalobkyní poskytnuté částky příspěvku na plnění a žádné bezdůvodné obohacení ji nevzniklo. Současně poukazuje na § 2004 odst. 2 a 3 o. z. a na to, že žalobkyně by mohla odstoupit jen od nesplněného zbytku plnění s účinky do budoucna, neboť žalovaná průběžně plnila pracemi na finalizaci zadání implementace předmětné platební metody, právě na tyto průběžné práce byl sjednán příspěvek žalobkyně v čl. 6.11 smlouvy, jehož navrácení se žalobkyně domáhá, a žalobkyně současně neprokázala, že poskytnuté plnění pro ni nemělo žádný význam.

19. Žalobkyně v obsáhlém vyjádření k dovolání navrhla jeho odmítnutí, případně zamítnutí, považovala ho za nepřípustné a nedůvodné. Ve vyjádření poukazuje na snahu žalované o skutkově odlišné hodnocení důkazů a o uplatňování nových skutečností, které nebyly v řízení prokazovány (zejména ohledně splnění předpokladů pro odstoupení od smlouvy). Je přesvědčena, že žalovaná nepředložila žádnou právní otázku, která by v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, případně, od jejíhož řešení dovolacím soudem by se odvolací soud odchýlil. Námitku nesprávné kvalifikace čl. 6.6 smlouvy považuje za účelovou, když žalovaná v průběhu sporu nikdy tuto námitku nevznesla a tímto způsobem neargumentovala. Podle ní navíc obsah smlouvy kvalifikaci jako smlouvy o dílo vylučuje, nesplňuje podstatné náležitosti smlouvy o dílo. Dále žalobkyně argumentuje ve prospěch závěru o nemravnosti vyloučení možnosti odstoupit od smlouvy ze zákonných důvodů. Žalovanou tvrzená modifikace ukončení smlouvy sjednáním práva smlouvu vypovědět podle žalobkyně nemůže nahradit ujednání o odstoupení od smlouvy. Ztotožňuje se i se závěrem soudu o výrazné nerovnováze, zdůrazňuje, že byla slabší stranou a ujednání o nemožnosti odstoupení jí bylo v rozporu s dobrými mravy vnuceno. Ohrazuje se proti námitce, že soudy nemohly učinit závěr, že mezi stranami nedošlo ke schválení finálního zadání implementace z důvodů na straně žalované, bez přibrání znalce. Podle žalobkyně takový skutkový závěr ani soudy neučinily, když zjistily, že žalovaná se k finálnímu zadání nevyjádřila, ač měla a mohla. Hodnocení technické a odborné stránky zadání implementace nebylo předmětem řízení před soudy obou stupňů a není podle žalobkyně právně významné pro posouzení oprávněnosti jejího odstoupení od smlouvy. Nadto podle ní žalované nic nebránilo v tom, aby před koncentrací řízení doložila či navrhla provedení důkazu v její prospěch jakýmkoli znaleckým posudkem či odborným stanoviskem znalce k jakékoli odborné otázce, toto však neučinila.

III. Přípustnost dovolání

20. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [srov. čl. II bod 1 zákona č. 286/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony], dále jen „o. s. ř.“.

21. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené

rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

22. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zdůrazňuje, že v dovolání, které může být přípustné jen podle § 237 o. s. ř. (jako je tomu v posuzované věci), je dovolatel povinen vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu ustanovení § 237 o. s. ř.

23. Z dovolání, jehož přípustnost má být založena na posledním ze čtyř předpokladů uvedených v § 237 o. s. ř., tj. „má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak“, musí být zřejmé, o kterou otázku hmotného nebo procesního práva jde, a od kterého svého rozhodnutí se má (podle mínění dovolatele) dovolací soud odklonit, neboť tento předpoklad přípustnosti dovolání míří na případ právní otázky již vyřešené dovolacím soudem v jeho dosavadní rozhodovací praxi, od jejíhož řešení by se měl dovolací soud nyní odklonit, tj. posoudit tuto otázku jinak (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013, uveřejněné pod číslem 80/2013 Sb. rozh. obč., a ze dne 27. 8 2013, sen. zn. 29 NSČR 55/2013).

24. Těmto požadavkům žalovaná nedostála, pokud spatřovala přípustnost dovolání též v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva a procesního práva, … které mají být dovolacím soudem posouzeny jinak“, aniž by současně v dalším obsahu dovolání jakkoliv polemizovala se správností řešení konkrétní právní otázky již přijatého v judikatuře Nejvyššího soudu a dožadovala se, aby se od tohoto řešení dovolací soud v projednávané věci odklonil. Pokud snad žalovaná měla tímto vyjádřením na mysli, že by měl dovolací soud věc po právní stránce posoudit jinak než odvolací soud, pak nejde o způsobilé vymezení přípustnosti dovolání, neboť takový předpoklad přípustnosti dovolání § 237 o. s. ř. neobsahuje (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2488/2013).

25. Požadavkům na řádné vymezení některého z předpokladů přípustnosti dovolání žalovaná nedostála ani ve vztahu k námitkám nesprávné aplikace § 2999 o. z. a opomenutí § 2004 odst. 2 a 3 o. z. odvolacím soudem. Jejich prostřednictvím pouze formulovala dovolací důvod (nesprávné právní posouzení věci) a nijak se ve vztahu k nim nevyjádřila k relevantní judikatuře Nejvyššího soudu, tj. neupřesnila, který z předpokladů přípustnosti dovolání ohledně nich považuje za splněný. Požadavek uvést, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., je přitom odlišný od požadavku na vymezení dovolacího důvodu, jenž spočívá obvykle ve vylíčení právní argumentace, pro kterou považuje dovolatel právní posouzení věci za nesprávné. Jestliže zákonodárce kromě této argumentace požaduje také vyjádření se k relevantní judikatuře Nejvyššího soudu, pak nelze z pouhého vylíčení dovolacího důvodu usuzovat, že dovolatel již nemusí plnit požadavek plynoucí z § 241a odst. 2 o. s. ř. (srov. například stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS- st. 45/16, uveřejněné pod číslem 460/2017 Sbírky zákonů, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 4716/2017, a ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 32 Cdo 815/2019). Jelikož lhůta pro podání dovolání, během níž bylo možno vytčené nedostatky obligatorních náležitostí dovolání odstranit (srov. § 241b odst. 3 větu první o. s. ř.), již uplynula, nelze pro uvedené vady posoudit přípustnost dovolání v této části.

26. Přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nemůže založit otázka první, neboť odvolací soud se neodchýlil od žalovanou citované judikatury, pokud danou smlouvu kvalifikoval jako smlouvu nepojmenovanou ve smyslu § 1746 odst. 2 o. z., tj. jako smlouvu neobsahující podstatné náležitosti některého z typů smluv. Žádné z rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaných žalovanou se navíc nezabývalo posouzením obdobné smlouvy, jaká byla uzavřena mezi účastníky. V rozsudku ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 2033/2002, byla posuzována smlouva leasingová právě jako smlouva nepojmenovaná a v rozsudku ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 17/2012, šlo o smlouvu, jejímž

předmětem byl odvoz a likvidace vytěžené zeminy. Namítala-li žalovaná (prvně až v dovolání), že čl. 6.6 smlouvy o distribuci bylo namístě posoudit jako ujednání, které je svou povahou smlouvou o dílo (příp. smlouvou o smlouvě budoucí), s odkazem na podstatné náležitosti takového typu smlouvy uvedené v § 2586 o. z., pak sama v logickém rozporu s touto námitkou v dovolání s odkazem na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2006/2009, a ze dne 24. 6. 2013, sp. zn. 23 Cdo 4262/2011, současně tvrdila, že ve smlouvě o distribuci chybělo určité vymezení předmětu díla. Pokud tedy odvolací soud dospěl k závěru, že šlo o smlouvu nepojmenovanou (zjevně neshledal podstatné náležitosti některého smluvního typu, tj. ani smlouvy o dílo), neodchýlil se od výše uvedených rozhodnutí, které pro sjednání platné smlouvy o dílo vyžadují mimo jiné, aby se zhotovitel zavázal k provedení určitého díla.

27. Dovolání není přípustné ani pro řešení otázky čtvrté, neboť nesprávnost právního posouzení odvolacího soudu v otázce, zda porušení smlouvy o distribuci (prodlením) bylo podstatným porušením smlouvy ve smyslu § 1977 o. z., žalovaná fakticky zakládá na zpochybňování správnosti skutkových zjištění odvolacího soudu o významu prodlení žalované s provedením implementace platební metody pro žalobkyni (vyplývajících z provedeného dokazování), z nichž při právním posouzení vycházel a podle kterých bylo řádné provedení implementace platební metody pro žalobkyni zásadním smyslem smluvní spolupráce se žalovanou (z ekonomického hlediska). Dovolací přezkum je § 241a odst. 1 o. s. ř. vyhrazen výlučně otázkám právním. Přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nemůže být založena na vlastních skutkových závěrech dovolatele odlišných od skutkových závěrů odvolacího soudu, resp. na zpochybňování skutkových závěrů odvolacího soudu (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. 32 Cdo 4566/2014).

28. Řešení otázky páté nebylo pro napadené rozhodnutí určující, neboť odvolací soud zjevně považoval odvolací námitku žalobkyně, že nemohla být v prodlení s provedením implementace platební metody M2C z důvodu jeho technické neproveditelnosti (pro jeho neúplnost) a že mělo být posouzeno znalcem, zda bylo zadání perfektní a vůbec technicky proveditelné, za nedůvodnou z důvodu jejího uplatnění po koncentraci řízení (až v odvolání). Navíc je z obsahu odůvodnění napadeného rozhodnutí zřejmé, že odvolací soud spatřoval zavinění žalované (které vedlo k odstoupení od smlouvy žalobkyní) v tom, že včas neodsouhlasila finální zadání, neboť jí nic nebránilo, aby vyzvala žalobkyni ke konkrétnímu doplnění parametrů dříve než dne 27. 7. 2016 a zaslala jí upravenou verzi zadání dříve než dne 7. 9. 2016, tj. že svým prodlením způsobila stav, že finální zadání nebylo ve smyslu čl. 6.6 smlouvy o distribuci odsouhlaseno. Pro tyto závěry odvolacího soudu o prodlení žalované a jejím zavinění nebylo rozhodující, zda zadání zaslané žalované žalobkyní dne 25. 1. 2016 bylo úplné a technicky proveditelné. Odvolací tedy otázku „potřeby znaleckého, resp. odborného posouzení pro zhodnocení prodlení stran při zpracování finálního zadání implementace“ neřešil. Skutečnost, že v dovolání vymezenou otázku odvolací soud řešil a že jeho rozhodnutí na jejím řešení závisí (pro napadené rozhodnutí bylo určující) je přitom jedním z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. 29 NSČR 53/2013). Proto ani otázka pátá nemůže založit přípustnost dovolání.

29. Přípustnost dovolání nezakládá ani otázka šestá, neboť žalovaná při kritice právního posouzení odvolacího soudu ve vztahu k otázce vzájemnosti plnění vychází z vlastních skutkových zjištění o tom, že dle dohody stran v dodatku č. 2 smlouvy o distribuci byla sjednána povinnost dalšího vzájemného plnění žalobkyně. Taková skutková zjištění o obsahu dodatku č. 2 smlouvy o distribuci však odvolací soud neučinil. Právní otázka založená na odlišném skutkovém stavu věci nemůže založit přípustnost dovolání. Při úvaze o tom, zda je právní posouzení věci odvolacím soudem správné, Nejvyšší soud vychází (musí vycházet) ze skutkových závěrů odvolacího soudu, a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů nejprve zformuluje

sám dovolatel (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 32 Cdo 5632/2016, popř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4245/2014).

30. Namítá-li žalovaná v dovolání opakovaně nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí (včetně jeho vnitřní rozpornosti), jde o námitku vady řízení. Vady řízení však samy o sobě nejsou způsobilým dovolacím důvodem (tím je toliko nesprávné právní posouzení věci); k jejich případné existenci dovolací soud přihlédne jen v případě přípustného dovolání (srov. § 242 odst. 3 větu druhou o. s. ř.). Tvrzení žalované o této vadě nezahrnuje žádnou odvolacím soudem řešenou otázku procesního práva, která by splňovala předpoklady vymezené v § 237 o. s. ř., přípustnost dovolání tudíž založit nemůže (srov. shodně například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2014, sp. zn. 32 Cdo 14/2014).

31. Žalovaná napadá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu obou jeho výroků, tedy i v té části výroku I a ve výroku II, kterými bylo rozhodováno o nákladech řízení. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. však dovolání není přípustné proti výrokům o nákladech řízení.

32. Z napadeného rozhodnutí vyplývá, že odvolací soud posuzoval otázku, zda lze ujednáním stran zcela vyloučit možnost odstoupení od smlouvy (srov. větu druhou bodu 11 jeho odůvodnění), a dospěl k závěrům, že ustanovení § 1977 o. z. je dispozitivní, že je sporné, zda lze úplně vyloučit možnost odstoupit od smlouvy v zákonem předpokládaných případech, a že vyloučení některých případů odstoupení jako paušálně nepřípustné posoudit spíše nelze. Napadené rozhodnutí tedy záviselo na řešení otázky možnosti vyloučení odstoupení od smlouvy podle § 1977 o. z. (byla posuzována možnost a důvodnost odstoupení od smlouvy žalobkyní právě podle tohoto ustanovení) za současného vyloučení § 1978, 1979 a § 2002 až 2004 o. z. (jak bylo sjednáno ve smlouvě o distribuci). Pro řešení této otázky (tj. otázky druhé) shledal Nejvyšší soud dovolání přípustným, neboť v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

33. Odvolací soud sice v bodě 11 odůvodnění napadeného rozhodnutí neformuloval své právní závěry zcela jednoznačně, pokud uvedl, že „by ujednání v čl. 24.6 smlouvy uzavřené mezi účastníky znamenalo s ohledem na jedinou možnost skončení smluvního vztahu ze strany žalobkyně výpovědí v čl. 19.4 výraznou nerovnováhu, kdy by žalobkyně neměla téměř vůbec účinnou možnost reagovat rychle na porušování smlouvy a byla by nucena po dlouhou dobu v závazku setrvat, což by nebylo v souladu s požadavky spravedlivého a vyváženého uspořádání“, neboť z takového vyjádření není zcela jasné, jakou právní normu subsumoval pod jím zjištěný skutkový stav a jaké právní důsledky plynoucí ze zákona a dopadající na posuzované smluvní ujednání z toho dovodil. Následně se však ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, podle kterého byla žalobkyně oprávněna odstoupit od smlouvy o distribuci podle § 1977 o. z. i přes ujednání v čl. 19 (v němž byl sjednán zánik smlouvy jen výpovědí) a jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy bylo posouzeno smluvní ujednání (čl. 24.6 smlouvy o distribuci) vylučující možnost smluvní strany odstoupit od smlouvy v případě porušení povinnosti podstatným způsobem, a uzavřel, že „v tomto konkrétním případě“ ustanovení § 1977 o. z. nebylo možné vyloučit. Z uvedeného je tedy zřejmé, že odvolací soud z výše citovaných důvodů posoudil ujednání čl. 24.6 smlouvy o distribuci jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy. Při tomto posouzení se však odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, a proto je dovolání přípustné i pro řešení této otázky (otázky třetí).

IV. Důvodnost dovolání

34. Dovolání je důvodné.

35. Podle § 1 odst. 2 o. z. nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti

odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

36. Podle ustanovení § 580 odst. 1 o. z. je neplatné právní jednání, které se příčí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.

37. Podle ustanovení § 588 o. z. soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně příčí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

38. Podle § 1977 o. z. poruší-li strana prodlením svou smluvní povinnost podstatným způsobem, může druhá strana od smlouvy odstoupit, pokud to prodlévajícímu oznámí bez zbytečného odkladu poté, co se o prodlení dozvěděla.

39. Podle § 1978 odst. 1 o. z. zakládá-li prodlení jedné ze smluvních stran nepodstatné porušení její smluvní povinnosti, může druhá strana od smlouvy odstoupit poté, co prodlévající strana svoji povinnost nesplní ani v dodatečné přiměřené lhůtě, kterou jí druhá strana poskytla výslovně nebo mlčky.

40. Podle § 2002 odst. 1 o. z. poruší-li strana smlouvu podstatným způsobem, může druhá strana bez zbytečného odkladu od smlouvy odstoupit. Podstatné je takové porušení povinnosti, o němž strana porušující smlouvu již při uzavření smlouvy věděla nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela, pokud by toto porušení předvídala; v ostatních případech se má za to, že porušení podstatné není.

41. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi (v kontextu § 1 odst. 2 o. z.) opakovaně konstatuje, že právní normy soukromého práva jsou zásadně dispozitivní, přičemž strany se mohou při úpravě svých práv a povinností od právních norem soukromého práva odchýlit, jestliže to zákon nezakazuje (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. 29 Cdo 5719/2016, uveřejněné pod č. 152/2018 Sb. rozh. obč., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2021, sp. zn. 32 Cdo 3172/2020, uveřejněný pod číslem 85/2021 Sb. rozh. obč., dále jen „R 85/2021“; dále srov. důvodovou zprávu k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010 – 2013, dále jen „důvodová zpráva“, s. 583, a v právní teorii např. Eliáš, K.: K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: Sborník mezinárodní konference XXIII. Karlovarské právnické dny. Praha. Leges, 2015, s. 60, nebo Melzer, F., Tégl, P. a kol., Občanský zákoník - velký komentář, Svazek I, § 1-117, Praha: Leges, 2013, s 51 a 52).

42. V usnesení ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016, uveřejněném pod číslem 10/2019 Sb. rozh. obč., Nejvyšší soud dále dovodil, že § 1 odst. 2 část věty před středníkem o. z. vychází z toho, že takový zákaz odchýlení se bude výslovný. Výslovný zákaz určitého ujednání stran může být přímý i nepřímý. V případě přímého zákazu zákon výslovně určuje, že se určité jednání zakazuje. Příkladem přímých výslovných zákazů je právě § 1 odst. 2 část věty za středníkem o. z., jež zakazuje ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob. Povaha právní normy, od níž se taková ujednání odchylují (tj. zda jde o právní normu absolutně či relativně kogentní anebo o právní normu dispozitivní), přitom není významná. Jinak řečeno, ani od dispozitivní právní normy se strany nemohou odchýlit způsobem popsaným v § 1 odst. 2 části věty za středníkem o. z. Je-li však možno jakoukoliv odchylku od určité právní normy považovat (per se) za porušující dobré mravy, veřejný pořádek či právo upravující postavení osob, lze takovou právní normu kvalifikovat jako (absolutně) kogentní. V případě nepřímého zákazu zákon odchylné ujednání stran reprobuje tím, že je prohlašuje za neplatné, případně za zdánlivé, či určuje, že se k němu nepřihlíží. Příkladem nepřímého výslovného zákazu je § 580 o. z., podle něhož je neplatné (mimo jiné) právní jednání,

které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. I v tomto případě platí, že zákon zakazuje každou odchylku od určité právní normy, která odporuje jejímu smyslu a účelu, byť by obecně nešlo o právní normu (absolutně) kogentní (tedy byť by jiné odchylky od právní normy byly možné). Brání-li však smysl a účel určité právní normy jakémukoliv odchylnému ujednání, půjde o právní normu (absolutně) kogentní (srov. též výše citované R 85/2021).

43. Kromě posouzení, zdali se ujednání stran odchyluje od dispozitivní právní normy, je tak třeba v případě konkrétních ujednání stran hodnotit, zda způsob, jakým se strany od dispozitivní právní úpravy odchýlily, není vzhledem k okolnostem věci z (jiného důvodu) zákonem zakázán nebo se příčí dobrým mravům (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1001/2021).

44. Pro řešení otázky, zda je možné smluvně vyloučit odstoupení od smlouvy podle § 1977 o. z. (a současně § 1978, 1979, 2002 až 2004 o. z.), je tedy nejprve namístě zkoumat povahu norem upravujících případy, ve kterých lze odstoupit od smlouvy, jejich smysl a účel a v případě zjištění, že nebrání odchylnému ujednání, následně hodnotit, zda způsob, jakým se strany v konkrétním případě od dispozitivní právní úpravy odchýlily, není vzhledem k okolnostem věci z (jiného důvodu) zákonem zakázán nebo se příčí dobrým mravům.

45. Smyslem zákonné úpravy odstoupení od smlouvy je umožnit jednostranné ukončení závazku založeného smlouvou, a to zejména v těch případech, kdy nelze očekávat, že závazkový vztah splní účel, pro který jej strany sjednaly. Odstoupení od smlouvy je závažným zásahem do trvání závazku a jde o jeden z průlomů do zásady pacta sunt servanda, která se jinak odráží v povinnosti zavazující obě strany uzavřený závazek dodržet. Oprávněnému se zde poskytuje možnost závazek nejen jednostranně opustit, ale dokonce jej i se zpětnou účinností zrušit (s příslušnými z toho vyplývajícími účinky). Využití oprávnění odstoupit od smlouvy je i z toho důvodu vždy přísně vázáno jen na výslovně uvedené případy upravené zákonem anebo ujednáním ve smlouvě. Pokud jde o případy, ve kterých může být právo odstoupit od smlouvy využito, zákonná úprava je pojímá zpravidla jako institut sankční a v zásadě výjimečný (Šilhán, J. in: Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1187–1188).

46. Ustanovení § 1977 o. z. představuje speciální úpravu k obecné právní úpravě odstoupení od smlouvy obsažené v § 2002 a násl. o. z., jež umožňuje odstoupit od smlouvy při porušení smlouvy podstatným způsobem. Na rozdíl od obecné úpravy reaguje toliko na jeden specifický druh porušení smlouvy podstatným způsobem, a to prodlením dlužníka. Nelze proto odhlížet rovněž od úzké provázanosti s následujícím ustanovením občanského zákoníku (§ 1978 o. z.), které zakotvuje právo od smlouvy odstoupit i z důvodu prodlení nepodstatného [v literatuře podrobněji srov. např. Šilhán, J. in: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054), 1. vydání, 2014, s. 1096 – 1102]. Účelem ustanovení § 1977 a § 1978 o. z. je tedy zcela nepochybně ochrana věřitele spočívající v jeho možnosti jednostranně (tj. bez souhlasu druhé strany) se vyvázat z (nefunkčního) smluvního závazku při porušování smlouvy prodlením dlužníka.

47. V ustanovení § 1977 o. z. (též v § 1978, 2002 až 2004 o. z.) není obsažen přímý výslovný zákaz odchylného ujednání, přičemž nelze ani dovodit, že by jakákoli odchylka od něj per se porušovala dobré mravy, veřejný pořádek, či právo upravující postavení osob. Strany mohou mít oprávněný zájem na vyšší stabilitě smluvního závazku (a tedy zpřísnění či vyloučení možnosti odstoupení od smlouvy), anebo naopak na určité míře rozvolnění míry závaznosti smlouvy (a tedy rozšíření možnosti odstoupit od ní i nad rámec případů předpokládaných zákonnou úpravou). Konkrétní volba je přitom v dispozici účastníků závazkových vztahů (v souladu s jejich smluvní svobodou). Ani smysl a účel těchto právních norem obecně nevylučuje, aby strany mající z různých legitimních důvodů zájem na setrvání smluvního závazku i v případě jeho porušování upřednostnily zásadu pacta sunt servanda a vyloučily tyto zákonem stanovené důvody odstoupení od smlouvy, případně aby je

nahradily jinými.

48. Lze tedy uzavřít, že účastníci soukromoprávních vztahů se mohou smluvně odchýlit od důvodů odstoupení od smlouvy uvedených v § 1977, 1978 a 2002 o. z., či takové důvody odstoupení od smlouvy vyloučit, což však nevylučuje, že v konkrétním případě může být smluvní ujednání vylučující aplikaci těchto zákonných důvodů pro odstoupení od smlouvy shledáno neplatným vzhledem k okolnostem věci jako zákonem zakázané (z jiného důvodu) nebo se příčící dobrým mravům.

49. V tomto směru je správné právní posouzení odvolacího soudu, který shledal ustanovení § 1977 o. z. dispozitivním a v obecné rovině nevyloučil možnost vyloučení některých zákonných důvodů odstoupení od smlouvy. Nejvyšší soud se však dále zabýval tím, zda bylo správné jeho právní posouzení, jímž v tomto konkrétním případě shledal jako absolutně neplatné pro rozpor s dobrými mravy smluvní ujednání vylučující § 1977 o. z. (společně s některými dalšími ustanoveními upravujícími zákonné důvody odstoupení od smlouvy), tj. smluvní ujednání odchylující se od dispozitivní právní normy. Vzhledem k tomu, že v projednávané věci odvolací soud dovodil, že strany jako podnikatelé vůči sobě byly v rovném postavení, a tento závěr nebyl v dovolání zpochybněn, správnost tohoto závěru Nejvyšší soud není oprávněn přezkoumávat a v dalším posouzení z něj vychází (srov. § 242 odst. 3 větu první o. s. ř.).

50. Právní jednání se příčí dobrým mravům, jestliže se jeho obsah ocitne v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy netvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. (srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2004 sp. zn. 33 Odo 538/2003, a ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 21 Cdo 1070/2021, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2005 sp. zn. 33 Odo 29/2005, a ze dne 27. 11. 2018 sp. zn. 33 Cdo 2227/2018). Odpovídající úsudek soudu přitom musí být podložen důkladnými skutkovými zjištěními a současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují v konkrétním případě závěr, že posuzované právní jednání se skutečně příčí dobrým mravům (srov. mutatis mutandis usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 28 Cdo 211/2016, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 28 Cdo 2438/2019). Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi také opakovaně zdůrazňuje, že v soukromoprávní sféře platí zásada, že co není zakázáno, je dovoleno. Proto je nutno vykládat ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem nebo s dobrými mravy restriktivně, a nikoli extenzivně (srov. např. rozsudek ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 33 Cdo 613/2018).

51. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je rovněž ustálena v závěru, že správnost úvah odvolacího soudu, zda podle konkrétních skutkových okolností daného případu je právní jednání neplatné pro rozpor s dobrými mravy (§ 580, 588 o. z.), lze v dovolacím řízení zpochybnit jen tehdy, jsou-li tyto úvahy z pohledu zjištěných skutečností zjevně nepřiměřené (srov. například rozsudek ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 21 Cdo 1070/2021, či usnesení ze dne 4. 4. 2022, sp. zn. 26 Cdo 461/2022, a ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. 26 Cdo 3774/2019).

52. Pro posouzení, zda je konkrétní ujednání vylučující zákonné důvody pro odstoupení v rozporu s dobrými mravy, je vždy zapotřebí důkladně uvážit celkový kontext daného závazkového vztahu i důvody, které strany ke sjednání takové odchylky od zákona vedly. Je nezbytné přihlédnout i k ochrannému účelu zákonné úpravy odstoupení od smlouvy. Za nemravné by tak kupříkladu bylo možno považovat ujednání, které by bez relevantního důvodu zbavovalo věřitele možnosti ochrany jeho práv a neumožňovalo by vyvázání ze smlouvy za žádných okolností. Nelze též opomenout, že zániku závazku jednostranným právním jednáním (tj. hlavního účelu odstoupení od smlouvy) lze docílit i jinými právními nástroji. Vyloučení zákonné úpravy odstoupení od smlouvy se tak zpravidla nebude příčit dobrým mravům tehdy, disponuje-li oprávněná strana (ať už podle smlouvy, nebo podle

jiných zákonných ustanovení) jinými nástroji, kterými může sledovaného účelu dosáhnout. Tuto roli může v závazkových vztazích plnit například výpověď, sjednané odstupné, či jiné smluvené nástroje. Pro posouzení mravnosti konkrétního smluvního ujednání pak hraje roli rovněž skutečnost, jakou dobu má smlouvou založený závazek trvat. Zatímco u dlouhotrvajících závazků (či závazků uzavřených na dobu neurčitou) je třeba zvláště zohledňovat zájem oprávněného na možnosti vyvázat se z takového závazku a nebýt nucen v něm i přes jeho porušování druhou stranou dlouhodobě setrvávat, u krátkodobých závazků může být tento zájem upozaděn. Vedle toho mohou mít význam i další okolnosti (např. povaha hlavních povinností ze závazku, či charakter a způsob plnění, z nichž lze usuzovat na důvody ospravedlňující vyšší, či naopak nižší potřebu stability daného závazku; ale i jiné okolnosti zde neuvedené).

53. V projednávané věci odvolací soud při svých úvahách, které jej vedly k závěru, že v tomto případě se účastnice nemohly odchýlit od dispozitivního ustanovení § 1977 o. z., rezignoval na zohlednění shora popsaných kritérií a neřídil se výše citovanými judikaturními závěry, neboť se vůbec nezbýval tím, z jakých důvodů byly způsoby zániku smlouvy stranami sjednány odchylně od zákona, a shledal jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy smluvní ujednání vylučující odstoupení od smlouvy podle § 1977 o. z., aniž si pro tento výrazný zásah do autonomie vůle účastníků zjednal dostatečný skutkový podklad a na jeho základě své stanovisko přesvědčivě odůvodnil. Je zřejmé, že úvahy odvolacího soudu jsou z pohledu zjištěných skutečností zcela nepřiměřené, když na základě odvolacím soudem zjištěného skutkového stavu nebylo možné učinit přesvědčivý úsudek o tom, že posuzované smluvní ujednání se příčí dobrým mravům.

54. Hlavním argumentem odvolacího soudu byla „výrazná nerovnováha“ ve smluvním vztahu účastníků. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí se ovšem nepodává, v čem konkrétně měla tato nerovnováha spočívat. Odvolací soud neučinil skutkový závěr o obsahu smlouvy o distribuci, podle kterého by sjednaný režim ukončení smlouvy byl pro žalobkyni odlišný než pro žalovanou, tj. že by byla žalovaná zvýhodněna možností vyvázat se ze smlouvou založeného závazku i za výrazně příznivějších podmínek. Skutková zjištění o obsahu smlouvy o distribuci (sjednaném způsobu zániku smlouvy), z nichž odvolací soud vycházel (shodně též skutková zjištění soudu prvního stupně), se totiž týkala pouze podmínek pro výpověď smlouvy ze strany žalobkyně. Nad rámec shora uvedeného lze doplnit, že ani případná smluvní nevyváženost sama o sobě nemusí svědčit o rozporu konkrétního smluvního ujednání s dobrými mravy, tím spíše byla-li posuzovaná smlouva uzavřena mezi podnikateli, z nichž žádný nebyl v postavení slabší strany.

55. Stejně tak není zřejmé, na základě jakých skutečností odvolací soud dovodil, že by žalobkyně neměla téměř vůbec účinnou možnost reagovat rychle na porušování smlouvy a byla by nucena „po dlouhou dobu v závazku setrvat“. Z odvolacím soudem zjištěného skutkového stavu se nepodává, na jakou dobu byl smluvní závazek stran uzavřen (tj. zda byla smlouva uzavřena na dobu neurčitou, či dobu určitou a jak dlouhou). Měl-li snad odvolací soud „dlouhou dobou“ na mysli šestiměsíční výpovědní dobu uvedenou v čl. 19 smlouvy, v jeho úvahách absentuje jakékoliv hodnocení skutečností, které vedlo strany k takto sjednané délce výpovědní doby. Ani ze skutkových zjištění, ze kterých odvolací soud vycházel, nevyplývá, zda jejím sjednáním strany sledovaly legitimní zájem, tj. zda možnost žalobkyně jednostranně se vyvázat ze smlouvy výpovědí v případě porušení povinností druhé smluvní strany, u kterého nebude v objektivně přiměřené lhůtě sjednána náprava, a tímto způsobit zánik smlouvy až uplynutím uvedené lhůty, neměla racionální důvod. Odvolací soud navíc nehodnotil, zda a případně kdy mohla žalobkyně v poměrech projednávané věci v návaznosti na jí tvrzené porušení smlouvy žalovanou postupovat podle čl. 19 smlouvy o distribuci a tuto vypovědět.

56. Lze tedy uzavřít, že odvolací soud se při posouzení otázky rozporu smluvního ujednání vylučujícího zákonné důvody pro odstoupení od smlouvy odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, jeho právní posouzení je neúplné a tudíž nesprávné.

57. Podle ustanovení § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. je-li dovolání přípustné, Nejvyšší soud přihlíží též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

58. Lze přisvědčit žalované, že jsou nepřezkoumatelné úvahy odvolacího soudu, na základě kterých dospěl k závěru o naplnění podmínek pro odstoupení od smlouvy podle § 1977 o. z. Z rozhodnutí odvolacího soudu není zřejmé, kdy se měla dostat žalovaná do prodlení s plněním smluvní povinnosti, které bylo možno považovat za podstatné porušení smlouvy ve smyslu § 1977 o. z. Odvolací soud shledal prodlení žalobkyně s odsouhlasením zadání, avšak porušení smlouvy podstatným způsobem spatřoval v tom, že ze strany žalované nedošlo ke splnění závazku řádně provést implementaci platební metody, tj. v porušení smluvní povinnosti odlišné od odsouhlasení zadání, pro kterou navíc byla ve smlouvě sjednána šestiměsíční lhůta k plnění odvislá právě od schválení zadání oběma stranami. Z napadeného rozhodnutí tak ani nevyplývá, kdy se žalobkyně dozvěděla o prodlení, kterým byla porušena žalovanou smluvní povinnost podstatným způsobem, a z jakých časových údajů tedy odvolací soud vycházel, pokud uzavřel, že odstoupení od smlouvy ze dne 23. 8. 2016 bylo učiněno bez zbytečného odkladu ve smyslu § 1977 o. z.

59. Odvolací soud zatížil řízení vadou, jež mohla mít za následek vydání nesprávného rozhodnutí, též tím, že se nevypořádal s odvolací námitkou žalované, že to byla žalobkyně, kdo porušoval smluvní povinnosti, pokud neplatila pravidelné měsíční platby (příspěvky na úpravu platebních a transakčních systémů žalovanou) dle čl. 6.11 smlouvy o distribuci. Byť odvolací soud mimo jiné zjistil, že žalovaná v rámci reakce na výzvy žalobkyně k odsouhlasení zadání implementace a k jejímu provedení reagovala též tím, že žalobkyni vyzývala k zaplacení neuhrazených faktur, neposuzoval, zda žalobkyně měla takovou povinnost k úhradě příspěvků, a zda případná existence této povinnosti a její neplnění mělo vliv na existenci prodlení žalované, tj. i na možnost žalobkyně od smlouvy odstoupit.

60. Z důvodu nesprávného právního posouzení a vad řízení Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) rozsudek odvolacího soudu včetně závislých výroků o náhradě nákladů řízení [§ 242 odst. 2 písm. a) o. s. ř.] podle § 243e odst. 1 o. s. ř., zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí (zčásti) také na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. také toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)